

УДК 930.85:069.5(477)(092Острозькі)“14/17”+
316.75
DOI 10.32461/2226-3209.3.2025.344200

Цитування:

Добровольська В. В. Виставка «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» як засіб популяризації культурної спадщини та національної ідентичності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 3. С. 17–21.

Dobrovolska V. (2025). "Princes of Ostroh: European Dimension of Ukrainian History" Exhibition as a Means OF Popularising Cultural Heritage and National Identity. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 17–21 [in Ukrainian].

*Добровольська Вікторія Василівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
провідний науковий співробітник
відділу теорії та історії бібліотекознавства
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського,
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>
vika_dobrovolska@ukr.net*

ВИСТАВКА «КНЯЗІ ОСТРОЗЬКІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ» ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Мета статті – висвітлити значення виставки «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» як культурно-освітнього проєкту, спрямованого на популяризацію української спадщини, формування національної ідентичності та інтеграцію української історії в європейський культурний контекст. **Методологічною основою** є принципи історичного дослідження, культурології та музеєзнавства, що дозволяють системно оцінити значення виставки в представленні національної спадщини та її інтеграції у європейський культурний контекст. **Наукова новизна**. Проаналізовано концепцію виставки та особливості представлення експозиційних матеріалів. Визначено просвітницький потенціал виставки, її вплив на формування національної ідентичності та значення для міжкультурного діалогу. З'ясовано історичну роль князів Острозьких у розвитку політичного, духовного й культурного життя України та Східної Європи, окреслено їхній внесок у становлення освіти й книгодрукування. Особлива увага приділена ролі виставкових проєктів як інструментів культурної дипломатії, що сприяють збереженню історичної пам'яті та формуванню позитивного іміджу України у світовому культурному просторі. **Висновки**. Виставка «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» є прикладом ефективної музейної практики, яка поєднує наукову цінність, культурну репрезентативність та освітню функцію, а також має стратегічне значення для розвитку національної музейної справи. Виставка також є прикладом культурної дипломатії, сприяючи зміцненню культурних зв'язків між Україною та іншими європейськими країнами. Вона відкриває нові можливості для міжкультурного діалогу й культурної інтеграції, сприяючи формуванню позитивного іміджу України у світовому культурному просторі.

Ключові слова: князі Острозькі, європейський вимір історії України, культурна спадщина, виставковий проєкт, музейні комунікації, культурна дипломатія, національна ідентичність.

Dobrovolska Viktoriia, Doctor of Science in Social Communications, Professor, Head of the Department of Art Management and Information Technologies, National Academy of Culture and Arts Management, Leading Researcher of the Department of Theory and History of Library Science, Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

"Princes of Ostroh: European Dimension of Ukrainian History" Exhibition as a Means OF Popularising Cultural Heritage and National Identity

The purpose of the article is to highlight the significance of the 'Princes of Ostroh: The European Dimension of Ukrainian History' exhibition as a cultural and educational project aimed at popularising Ukrainian heritage, forming national identity, and integrating Ukrainian history into the European cultural context. **Research methodology**. The methodological basis is the principles of historical research, cultural studies, and museology, which allow for a systematic assessment of the significance of the exhibition in presenting national heritage and its integration into the European cultural context. **Scientific novelty**. The concept and structure of the exhibition and the features of the presentation of exhibition materials are analysed. The educational potential of the exhibition, its influence on the formation of national identity and its significance for intercultural dialogue are determined. The historical role of the Ostroh princes in the development of the political, spiritual, and cultural life of Ukraine and Eastern Europe is clarified,

their contribution to the formation of education and book printing is outlined. Special attention is paid to the role of exhibition projects as tools of cultural diplomacy that contribute to the preservation of historical memory and the formation of a positive image of Ukraine in the world cultural space. **Conclusions.** The 'Princes of Ostroh: The European Dimension of Ukrainian History' exhibition is an example of effective museum practice, which combines scientific value, cultural representativeness and educational function, and is also of strategic importance for the development of national museum work. The exhibition is also an example of cultural diplomacy, contributing to the strengthening of cultural ties between Ukraine and other European countries. It opens up new opportunities for intercultural dialogue and cultural integration, contributing to the formation of a positive image of Ukraine in the world cultural space.

Keywords: Princes of Ostroh, European dimension of Ukrainian history, cultural heritage, exhibition project, museum communications, cultural diplomacy, national identity.

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних викликів, що постають перед українським суспільством, особливої ваги набуває збереження та популяризація історико-культурної спадщини як фундаменту національної ідентичності. Одним із дієвих інструментів цього процесу постають музейні та виставкові проекти, здатні поєднувати науковий, культурний та освітній потенціал.

Династія князів Острозьких відіграє провідну роль в історії ранньомодерного періоду, а їхній внесок у політику, освіту, культуру й духовне життя важливий як на національному, так і на європейському рівні. Представлення цієї спадщини через виставку «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» відкриває нові можливості для інтеграції української історії в ширший європейський контекст.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення ролі виставкових проєктів як форм культурної дипломатії та інструментів національно-патріотичного виховання. Вивчення цієї виставки дозволяє простежити, як сучасні музейні практики сприяють збереженню пам'яті про визначних діячів, формуванню позитивного іміджу України на міжнародному рівні та розвитку культурно-освітнього середовища.

Збереження та популяризація історико-культурної спадщини є важливим чинником формування національної ідентичності та інтеграції України у світовий культурний простір. У цьому контексті особливого значення набувають виставкові проєкти, які поєднують науковий, освітній і культурний аспекти, забезпечуючи доступність історичних знань широким колам суспільства.

Мета дослідження – проаналізувати виставку «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» як ефективний засіб популяризації української культурної спадщини та формування національної ідентичності, визначивши її освітню, культурну та патріотичну функції, а також

роль у представленні української історії у європейському культурному контексті.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання історико-культурної спадщини князів Острозьких, їхньої ролі в українській та європейській історії, а також сучасні форми репрезентації цієї спадщини у виставковій діяльності знаходять відображення як у наукових, так і в інформаційних джерелах.

Зокрема, на офіційному сайті Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» опубліковано пресанонс відкриття виставки «Князі Острозькі: європейський вимір української історії», у якому окреслено основні тематичні блоки експозиції, представлено інформацію про ключові експонати та завдання виставкового проєкту [1].

Медіапублікації у виданні «Вечірній Київ» висвітлюють відкриття виставки з акцентом на історичну та культурну значущість князів Острозьких, а також підкреслюють оновлення експозиції, що посилює її сучасний освітньо-просвітницький потенціал [3].

На сайті Печерської районної в місті Києві державної адміністрації подія представлена в контексті культурної політики та підтримки з боку органів влади, що демонструє інституційну значущість виставкового проєкту для формування національної ідентичності та національно-патріотичного виховання [4].

У публікації Ukr.net акцент зроблено на персоналії князя Костянтина Острозького та його внеску у військово-політичну та культурну історію України, що дозволяє підкреслити патріотичний і символічний вимір виставки для сучасного українського суспільства [5].

Отже, оглянуті джерела дозволяють виявити різні аспекти висвітлення виставки – від офіційно-наукової презентації та медійної інтерпретації до інституційної підтримки й акцентування патріотичного змісту. У комплексі вони формують цілісне уявлення про виставку як культурно-освітній проєкт,

спрямований на популяризацію української спадщини та конструювання національної ідентичності у європейському контексті.

Виклад основного матеріалу. Рід князів Острозьких посідає особливе місце в історії України та Східної Європи XIV–XVII століть. Його діяльність охоплювала політичну, військову, культурну та освітню сфери, що визначило як регіональне, так і європейське значення цього роду.

Князі Острозькі були активними учасниками політичного життя Великого князівства Литовського та Руського і Речі Посполитої, зокрема в боротьбі за автономію українських земель і захист православної церкви. Відомі перемоги, як-от битва під Оршею 1514 року, де об'єднані сили під командуванням князя Костянтина Острозького здобули вирішальну перемогу над московським військом, підкреслюють їхню військову та політичну вагу [7]. Острозькі були видатними меценатами культури й освіти. Найбільш відомий проєкт – Острозька академія (1576), перша вища школа на українських землях, яка слугувала центром освіти й науки для всієї Східної Європи. Вони активно підтримували книгодрукування: Острозька Біблія (1581) стала першим повним перекладом Святого Письма українською мовою, що мало величезний вплив на розвиток слов'янської культури та освіти [6].

Князі Острозькі були захисниками православ'я в умовах латинізації та політичного тиску з боку католицької Речі Посполитої. Вони сприяли будівництву храмів, монастирів та бібліотек, формуючи духовний простір регіону. Діяльність Острозьких виходила за межі українських земель. Їхні контакти з європейськими центрами освіти та культури, а також активне меценатство ставлять їх у контекст європейського Ренесансу та Реформації. Острозькі сприяли інтеграції української культури в загальноєвропейський інтелектуальний простір, що дозволяє оцінювати їхню спадщину не лише як національну, але і як частину європейської культурної історії [6].

Родина Острозьких була не лише політичним та військовим чинником свого часу, а й визначальним культурно-освітнім агентом. Через підтримку науки, освіти, книгодрукування та релігійної діяльності вони створили культурний фундамент, що зберігався століттями і формував українську та європейську ідентичність [6].

Виставку «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» було відкрито 23 травня 2017 р. у Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра». Співорганізаторами виставки є Національний музей історії України, Національна історична бібліотека України, Центральний державний історичний архів України, м. Київ, Музей Шереметьєвих, Благодійний фонд «Корона князів Острозьких» [2]. Експозицію, що була відкрита в Києво-Печерській лаврі для відвідувачів понад 5 років, закрили й демонтували 24 лютого 2022 року – у перший день повномасштабного вторгнення військ російської федерації [1]. Але в період повномасштабного вторгнення виставка набуває особливого значення як інструмент збереження національної пам'яті та формування патріотичної свідомості. Тож у Заповіднику вирішили не просто відновити роботу виставки, а й суттєво її оновити, додати певні змістовні блоки. Завдяки Музею Шереметьєвих експозиція поповнилася новими артефактами XIV–XVII століть, зокрема безпосередньо пов'язаними з родиною Острозьких. Крім того, керівництво Музею «Становлення української нації» передало для тимчасового експонування на виставці воскову реконструкцію постаті великого гетьмана литовського князя Костянтина Івановича Острозького. 8 вересня 2022 р. в Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра» відбулось відкриття оновленої виставки «Князі Острозькі: європейський вимір української історії». Саме 8 вересня обрано днем відновлення експозиції, адже цього дня в 1514 році під Оршею об'єднане військо литовців, поляків, українців і білорусів під командуванням князя Костянтина Острозького розгромило багатотисячну московську орду, на століття зупинивши її експансію на захід [1].

На виставці представлені пам'ятки XV–XX століть – лицарські обладунки, зброя XVI–XVII століть (мечі, шаблі, гармата), церковні старожитності, стародруки Острозької друкарні, картини, гравюри, старовинні документи. Серед експонатів – знаменита «Острозька Біблія» кінця XVI століття [2]. На експозиції представлені репродукції картин XVI століття «Битва під Оршею» – одного з найкращих батальних полотен доби Відродження [1].

Виставка репрезентує багатогранну спадщину роду Острозьких через тематичні блоки, що охоплюють політичну, культурну, освітню та духовну діяльність князів.

Політична та військова діяльність відображена через експонати, що ілюструють участь Острозьких у битвах та політичних процесах Речі Посполитої, зокрема репродукції картин і документів, пов'язаних з битвою під Оршею. Ці матеріали допомагають відвідувачам усвідомити роль князів у захисті українських земель та формуванні регіональної політичної історії.

Культурно-освітня спадщина представлена через експонати Острозької академії та стародруки. Мультимедійні демонстрації дозволяють детально ознайомитися з процесом друку та навчальною діяльністю академії, підкреслюючи європейський рівень освітніх і культурних досягнень князів.

Релігійний і духовний вимір висвітлюється через ікони, церковне начиння та документи, що ілюструють меценатство Острозьких у православній церкві. Виставка показує, як князі підтримували духовне життя своїх земель і сприяли формуванню культурного простору регіону.

Європейський вимір інтегровано через порівняння діяльності Острозьких з аналогічними європейськими практиками меценатства та освіти. Експозиційні блоки демонструють зв'язки князів з культурними центрами Західної Європи, що підкреслює їхню роль у формуванні загальноєвропейського інтелектуального середовища.

Спадщина князів Острозьких виходить за межі українського історичного та культурного простору, формуючи значущі зв'язки з європейськими центрами освіти, науки й культури XVI–XVII століть. Аналіз діяльності Острозьких у європейському контексті дозволяє простежити їхню роль як активних агентів культурної інтеграції та інтелектуального обміну.

Острозька академія та Острозька Біблія не лише сприяли розвитку освіти та релігійної культури на українських землях, а й інтегрували український освітній простір у ширший європейський контекст. Академія підтримувала контакти з європейськими навчальними закладами, обмінювалася досвідом і літературними джерелами, що свідчить про включеність Острозьких у європейські інтелектуальні мережі.

Діяльність князів у сфері меценатства співвідноситься з європейськими традиціями підтримки науки, мистецтва та освіти. Вони фінансували друкарні, освітні заклади та релігійні інституції, подібно до того, як

європейські магнати сприяли розвитку гуманістичної культури в епоху Ренесансу. Через дипломатичні та релігійні контакти Острозькі сприяли зміцненню ролі українських земель у європейському політичному та культурному дискурсі. Їхня діяльність у захисті православ'я та сприяння міжкультурному діалогу, особливо князем Василем-Костянтином Острозьким, демонструє вплив на європейську духовну й інтелектуальну сферу [7].

Виставка «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» демонструє ці зв'язки через спеціальні експозиційні блоки, що порівнюють діяльність Острозьких з європейськими меценатами, освітніми центрами та культурними інституціями. Мультимедійні презентації, документи та ілюстрації дають змогу відвідувачам усвідомити, що спадщина князів була частиною загальноєвропейського культурного процесу, а не ізольованим явищем. Європейський вимір спадщини князів Острозьких підкреслює їхню роль у формуванні інтелектуального, культурного та духовного простору Східної Європи. Завдяки інтеграції історичних фактів у виставкову експозицію сучасна музейна практика демонструє, що українська історія є невід'ємною складовою європейського культурного дискурсу. Експозицію завершують матеріали, що присвячені 30-й окремій механізованій бригаді імені князя Костянтина Острозького, бійці якої, наслідуючи подвиги предків, нині боронять нашу країну від московських агресорів [1].

Отже, виставка не лише виконує освітню функцію, а й слугує інструментом популяризації української історії та культури у європейському контексті. Через ретельно підібрані експонати та сучасні музейні технології відвідувачі отримують цілісне уявлення про значення роду Острозьких, його внесок у національну та європейську історію, а також про взаємозв'язок політичної, культурної та духовної діяльності князів.

Наукова новизна статті. Проаналізовано концепцію та структуру виставки, особливості представлення експозиційних матеріалів і використання сучасних музейних технологій. Визначено просвітницький потенціал виставки, її вплив на формування національної ідентичності та значення для міжкультурного діалогу.

Висновки. Виставка «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» є важливим елементом культурно-освітнього проєкту, спрямованого на популяризацію

національної історико-культурної спадщини та її інтеграцію у європейський контекст. Вона висвітлює діяльність князів Острозьких у політичному, культурному та освітньому житті України та Східної Європи, зокрема їхній внесок у розвиток освіти, науки, культури й духовного життя. Представлення спадщини князів Острозьких у такому форматі дозволило актуалізувати значення цього роду в українській та європейській історії, показати їхній внесок у розвиток освіти, науки, культури й духовного життя.

Виставка сприяє збереженню історичної пам'яті та формуванню національної ідентичності, водночас відкриваючи нові можливості для міжкультурного діалогу та культурної дипломатії. Завдяки використанню сучасних музейних технологій, інтерактивних рішень та залученню унікальних експонатів вона стає доступною та привабливою як для фахівців, так і для широкої аудиторії.

Отже, виставка «Князі Острозькі: європейський вимір української історії» може розглядатися не лише як культурно-освітній проект, але і як інструмент популяризації української спадщини у світовому культурному просторі. Знайомство з історичними постатями, подіями й культурними надбаннями відкриває для українців, передусім молоді, можливість формувати патріотичне ставлення до своєї країни та розуміння її внеску у світову й європейську історію. Подальші дослідження подібних виставкових ініціатив сприятимуть розвитку національної музейної справи та зміцненню позицій України в європейському культурному контексті.

Література

1. Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». Відкриття оновленої виставки «Князі Острозькі: європейський вимір української історії». URL: <https://www.kplavra.kyiv.ua/ua/5-veresnya-PRES-ANONS-Vidkryttya-onovlenoyi-vystavky-Knyazi-Ostrozki-ukr> (дата звернення: 20.07.2025).
2. Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». Князі Острозькі: європейський вимір української історії. URL: <https://kplavra.kyiv.ua/ua/2017-Vystavka-Kniazii-Ostroz%27ki-evropejs%27kuj-vymir-ukr> (дата звернення: 20.07.2025).
3. Вечірній Київ. У Києво-Печерській лаврі відкрили оновлену виставку про Князів Острозьких. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/71356/> (дата звернення: 20.07.2025).
4. Печерська районна в місті Києві державна адміністрація. Виставка «Князі Острозькі:

європейський вимір української історії». URL: <https://pechersk.kyivcity.gov.ua/news/vistavka-knyazi-ostrozki-evropeyskiy-vimir-ukrainskoi-istorii> (дата звернення: 20.07.2025).

5. Ukr.net. У Києво-Печерській лаврі вшанували князя Костянтина Острозького. URL: <https://www.ukr.net/news/details/kyiv/113381238.html> (дата звернення: 20.07.2025).

6. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Костянтин Костянтинович Острозький/ *Князь Костянтин Острозький і його культурна праця*. Вінніпег, 1958 (Київ: Либідь, 1999). URL: <https://exlibris.org.ua/text/ostrozki.html> (дата звернення: 20.07.2025).

7. Ворончук І. Острозькі князі/ *Політична енциклопедія* / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 526. URL: <https://archive.org/details/Politychna/page/n526/mode/lup?view=theater> (дата звернення: 20.07.2025).

References

1. Opening of the renewed 'The Ostroh Princes: European Dimension of Ukrainian History' exhibition. (2022). National Reserve 'Kyiv-Pechersk Lavra'. Retrieved from: <https://www.kplavra.kyiv.ua/ua/5-veresnya-PRES-ANONS-Vidkryttya-onovlenoyi-vystavky-Knyazi-Ostrozki-ukr> [in Ukrainian].
2. The Ostroh Princes: European Dimension of Ukrainian History'. (n.d.). National Reserve 'Kyiv-Pechersk Lavra'. Retrieved from: <https://kplavra.kyiv.ua/ua/2017-Vystavka-Kniazii-Ostroz%27ki-evropejs%27kuj-vymir-ukr> [in Ukrainian].
3. In Kyiv-Pechersk Lavra the renewed exhibition about the Ostroh Princes was opened (2022, September, 12) Kyiv Vechirniy. Retrieved from: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/71356/> [in Ukrainian].
4. Exhibition 'The Ostroh Princes: European Dimension of Ukrainian History'. (2022, September, 16). Pechersk District State Administration. Retrieved from: <https://pechersk.kyivcity.gov.ua/news/vistavka-knyazi-ostrozki-evropeyskiy-vimir-ukrainskoi-istorii> [in Ukrainian].
5. In Kyiv-Pechersk Lavra Prince Kostiantyn Ostrozkyi was honoured. (2025, September, 9). Ukr.net. Retrieved from: <https://www.ukr.net/news/details/kyiv/113381238.html> [in Ukrainian].
6. Metropolitan Ilarion (Ivan Ohienko). (1999). Kostiantyn Kostiantynovych Ostrozkyi. Prince Konstantin Ostrozkyi and his cultural work. Winnipeg, 1958. Lybid. Retrieved from: <https://exlibris.org.ua/text/ostrozki.html> [in Ukrainian].
7. Voronchuk, I. (2011). Ostroh princes. Political Encyclopaedia. Parlamentske vydavnytstvo. Parlamentske vydavnytstvo. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.08.2025
Отримано після доопрацювання 10.09.2025
Прийнято до друку 17.09.2025
Опубліковано 30.09.2025